

"The Man Versus the State" (Devlete Karşı Birey) Eserinin Kritiği

Herbert Spencer, The United States of America, The Caxton Printers, Ltd.,1940, 213 sayfa*

Öğr.Gör. Ayşe Yaşar ÜMÜTLÜ
Necmettin Erbakan Üniversitesi Öğretim Görevlisi
ayumutlu@konya.edu.tr

Özet : Kitabının yazarı Herbert Spencer, "The Man Versus The State" eserini 1884 yılında yayınladı. Liberal bir sosyolog olan Spencer, devletin cebri düzenlemeler ile liberal ideolojinin dışına çıktığını ve klasik liberalizmden uzaklaşan modern liberalizmin yaklaşan yeni bir tür sosyalizm ve köleliğe dönüştürüldüğünü iddia eder. Bu bağlamda analiz ve değerlendirme konusu yaptığımız ilgili çalışma, eserin konu ve içerik dizilimi esas alınarak başlıklar halinde irdelenmiştir. Eserin politik ve hukuki, sosyal ve ahlaki sahalarda güncelliğini hala koruyan paradigmatik meselelere yapmış olduğu çözümleyici katkı eserin önemini korumasını sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Liberalizm, Sosyalizm, Muhafazakarlık, Kölelik, Özgürlük, Devlet, Birey, Laissez Faire

Giriş: Kitap Hakkında Genel Bilgi

Herbert Spencer felsefe ve insanlık tarihinde önemli bir sosyolog ve filozof olarak yer almıştır. Özellikle 19 ncü yüzyılın sonunda yüksek bir ün kazanmıştır. Bugün hala önemli bir politika teorisyeni olarak önemini korumaktadır. İleri sürdüğü tezler günümüzde yüzleşilen bir takım realiteleri işaret etmesi bakımından Batının da tekrar ve yeni bir bakış açısıyla okunduğu bir isimdir.

Spencer, rutin bir okul eğitimi almamış, otodidakt yani kendi kendini yetiştirmiş bir dahi olarak kabul edilir. Biyoloji, Psikoloji, Ekonomi, Din, Etik, Politika, Sosyoloji ve Antropoloji alanında

İngiltere’de öncül isimlerden biri haline gelir. Evrim teorisini doğa yasaları ve toplum yasaları üzerinde de etkisi üzerinden inceler.¹

Spencer, 1884 yılında *The Contemporary Review*² da yazdığı üç makalesini aynı yıl bir önsöz ve bir makale daha ekleyerek inceleme konumuz olan kitabını yayımlandı. İkinci basımı ise 1892 de gerçekleştirildi. İlk olarak 1884 de yayınladığı bu kitabın geri planında İngiliz tarihinde büyük bir öneme sahip fakirlik yasalarının büyük etkisi vardır. Liberal bir sosyolog olan Spencer, devletin bu tarz düzenlemeleri ile liberal ideolojinin dışına çıktığını ve yaklaşan yeni bir tür köleliğe dönüştürdüğünü iddia eder.

*The Wall Street Journal*³’ın ünlü ekonomi ve ticaret yazarlarından Henry Hazlitt’e göre “The Man Versus The State” eseri; sınırlı devlet, laissez faire (serbestiyet) ve bireysellik hakkında yazılmış en güçlü ve en etkili argümanlardan biridir.

Spencer’in bu çalışmasında hareket noktası, zamanının liberal algısının klasik liberalizimi yavaş yavaş terkedip yeni bir tür sosyalizme dönüştüğü teorisidir. Militarizme, ekonomiye ve bireyin özgürlüğüne müdahaleye, hükümet yönetiminde merkezileşmeye karşı olan Spencer, bu eserde nedenlerini dile getirmektedir. Tüm bu unsurlara yönelik zamanın güçlü sosyalist akımları tarafından geliştirilen argümanlara da cevap nitelikli açıklamalarda bulunmaktadır.

Bu kitapta, dünyayı kölelik ve feodalizmden kurtaran liberalizmin, biçim değiştirdiğini ve artık yeni bir tür hatta eskisinden de kötü olabilecek yeni bir tür despotizme dönüşebileceğini savunur. Çünkü ona göre özgürlük devlete karşı da özgür olmak demektir. Altı makaleden oluşan kitapta, “Yeni (Tür) Muhafazakârlık,” “Yaklaşan Kölelik”, “Hürriyetten Esarete”, “Kanun Koyucuların Günahları”, “ Aşırı Yasalaşma” ve “ Büyük Politik Batıl İnanç” başlıkları altında modern liberalizmin tehlikeli olduğunu düşündüğü unsurlarını tek tek ele alır.

1- “Yeni Tutuculuk/Muhafazakarlık”

**John Stuart Mill ve Herbert Spencer Karşılaştırmasında Özgürlük Adalet ve Sosyal Evrim* adlı kitabımda kısmen değindiğim, bu çalışmaya konu olan kitap, daha geniş bir analiz ve kritik olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kent Akademisi, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:9, Sayı:28, Kış 2016, ISSN: 2146-9229

¹ Bakınız, <https://plato.stanford.edu/entries/spencer/>

² İngiliz politik magazin, (1866 yılında [Alexander Strahan](#) tarafından kuruldu.), bakınız, www.contemporaryreview.co.uk

³ Amerika, Newyork şehrinde yayınlanan ticaret odaklı uluslararası gazete, bakınız, <http://www.wsj.com/europe>

Yazar, kitabın bu ilk makalesinde liberalizmin devlet baskısına karşı olmak manasından, devlet baskısı olmaya doğru geçirdiği evreleri ele almaktadır. Böylece erken dönem liberalizmi ile modern dönem liberalizmi arasındaki farkı ortaya koyar. Böylesi bir durumda, halkın yasa yapıyor olması, bir mana ifade edecek midir? sorgulamasını gerçekleştirir. Cevabı “hayır” olarak verdiğini görmekteyiz; çünkü esas mesele Spencer’a göre vatandaşların yaşamlarına daha fazla müdahale edilip edilmediğidir; müdahale eden kurumun doğası değildir. Spencer’a göre modern dönemde artık liberalizm yeni bir tür tutuculuğa dönüşür. Erken dönem liberalizmi, devletin baskı veya cebrine karşı bireyin özgürlüğünü savunmuştu. Modern dönemde ise artık yasalar çeşitli nedenlerle aşırı çoğalmış, böylece girmemesi gereken özgürlük ve hürriyet alanına dahil olarak, gönüllü işbirliğine dayanan yapısını kaybetmişti. Spencer buna dair örnekler verir, bunlardan biri de eğitimin devlet eliyle, karşılıksız yapılmasının zararlıdır. Çünkü bu tek tip eğitim demektir, okullar ve eğitim ücretsiz olursa, devlet kendi dilediğini öğretmekte serbest olacaktır. Bu da bireysellik ve hürriyet ilkesine aykırıdır. Bu tip eğitime “bilim papazlığı” üretmek der.⁴ Bu sistemi beslemek için açılan bütün sosyal kurumların masrafları için yahut genelin iyiliği için vatandaşın zoraki vergilendirilmesini de adil bulmaz.

Eğer bir birey özgürlüğünü gönüllü olarak ötekilere teslim ederse daha mı az köle olur? Eğer insanlar referandum ile üzerlerine bir despot seçerlerse, despotizm kendi kararları olduğu için hala özgür kalırlar mı? Tarafından çıkarılan zoraki bildirimler de kendi oyları ile sağlandığı için hukuka uygun olur mu?⁵ Yine bu konuda bir analogi olarak Uzak Doğuda bilinen tek yönetim biçiminin kişisel hükümet olduğunu, bu nedenle de yapabilecekleri tek yönetim değiştirme biçiminin kötü bir diktatörün yerine, daha iyi bir diktatör getirmek olacağını ifade eder.⁶ Halbuki despot her zaman despottur; egoistik ya da diğerkamlıkla motive olması bir fark oluşturmaz, demektir.⁷ Spencer için doğru Liberalizm prensibi sınırlı parlamenter otorite demektir.⁸

⁴ Herbert Spencer, *The Man Versus The State*, The United States of America, The Caxton Printers, Ltd.,1940 “Yeni Muhafazakarlık”, s. 15

⁵ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yeni Muhafazakarlık”, s.17

⁶ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yeni Muhafazakarlık”, s. 19

⁷ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yeni Muhafazakarlık”, s. 20

⁸ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yeni Muhafazakarlık”, s. 18

2- “Yaklaşan Kölelik”:

Spencer bu makalesinde hertür sosyalist anlayışın köleliğe yol açacağını vurgular. Bütün toplumların, diğer toplumları kendi sistemine benzer bir yapı üretmesini sağlamayı hedeflediğini varsayar. Yunanların, Spartalıların hatta Fransız ihtilalin ve Avrupanın aynı eğilimle hareket ettiğini söyler. Bu nedenle bir politikacının kendine sorması gereken soru, netür bir sosyal yapı üretmeye eğilim gösteriyorum? olmalıdır, der.⁹ Kölelik kelime anlamı olarak; birinin bir başkası tarafından sahiplenmesi demektir ve köleyi kontrol edenin faydası esastır.¹⁰ Ona göre, zayıfı güçlendirmek için yapılan yasalar, güçlüyü daha güçlü ve zalim hale getirir. Çünkü kaçınılmaz bir netice olarak devlet, faaliyete girdiği her sektörde özel işletmelerin, devlet ile yarışamaz hale gelmesiyle yok olmasına neden olur.¹¹ Yine ayrıca yazara göre, devlet eliyle ve zoraki yapılan, çarpık bir yardımseverlik daha kötü sonuçların doğmasına sebep olur. Fakirlere yardım için çıkarılan yasalar, çalışan insanlarda tasarruf etme isteğini ve gücünü azaltır ve bu amaçla çıkarılan aşırı vergiler, sanayinin mekaniklerini kırar, toplumun ahlâk prensiplerini zayıflatır. Suç işlemeye mecbur bırakıldıkları toplumsal koşullara canileri geri gönderen yasalar çıkarırlar, bundan sorumludurlar. Çünkü tüm bu yasal ve ekonomik destekleri gerçekleştirmek için devletin çok fazla alanı düzenler hale gelmesi bürokrasiyi büyütür. Bürokrasinin büyümesi, devlet memurluğunu cazip kılar.¹² Spencer’a göre, bürokrasiyi geliştirmek, belli sınıfların üyelerini, devlete akrabalarını yerleştirme eğilimi içine sokacaktır.¹³ Böylesi müdahaleler ahlakın da dejenere olmasına sebep olur. Devletin özellikle yardımseverlik alanından da elini çekmesinin gerekçelerini ısrarla vurgulayarak savunur. Sosyal devlet düzenlemelerini, yeni bir tür kölelik geliştiren bir sistem olarak görür.

İngiltere’nin “fakirlik yasaları”na da bu bağlamda ısrarla karşı çıkar. İnsanlara duyulacak sempati ve kendini adamaya yönelik fiillerin gönüllü kuruluşlar yoluyla değil de devlet baskısı ve zoru ile uygulanmasının ahlâkî bozukluğa sebep olacağını, çeşitli maliyetlerle vergileri artıracığını, devletin bu maliyetleri karşılayabilmek için girdiği sektörlerde, özel sektörün devletle yarışamaz hale gelmesi ve böylece sosyalist ideallerin gerçekleşmesini sağlayacağını belirtir. Dolayısıyla adaletsizliğe sebep olacağını altını çizer; bu tip karşılıksız yardımların gönüllü kişilere bırakılması

⁹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yaklaşan Kölelik”, s. 32

¹⁰ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yaklaşan Kölelik”, s 41

¹¹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yaklaşan Kölelik”, s. 47

¹² Spencer, *The Man Versus The State*, “Yaklaşan Kölelik”, s. 36

¹³ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yaklaşan Kölelik”, s. 40

gerektiğini örneklerle açıklar.¹⁴ Spencer'a göre, birey için mücadele etmek çoğunlukla iyileştiricidir ve bundan alıkoymak şifadan alıkoymaktır.¹⁵ Bu bölümde kölelik hakkında tartışmasını "Bir başkasının isteğini tatmin etmek için baskı altında çalışan birini köleden farklı kılan temel nedir"¹⁶ sorgulamasıyla bitirir. Ona göre kölelik yaptırmanın birey, toplum ya da devlet olması durumu değiştirmez. Burada komünist doktrine bir itiraz olduğu açıktır.. Öte yandan politik aydınlanma için eğitimde de kralların hayatlarını öğretmekten vazgeçilmelidir, demektedir.

Yazar bu makalede, politikacının yasa yapmanın ani sonuçlarını düşünmeyen ama nihai ve istenmeyen neticelere sebep olan yaklaşımlarını sorgular. Özel hayata hükümetin müdahalesi hala bir tehlike olarak düşünülmektedir. Yazar, bir kriz ve cevap doktrini oluşturur; hükümetin nasıl büyüdüğü, bir krizin çözümünde ihlallerin başka ihlalleri nasıl kolaylaştırdığını anlatır. Spencer "Hatalar kurumlara yerleşik inancı yıkmaz daha zorlayıcı bir biçimde uygulamayı ya da daha çok şubelenmesini ortaya çıkarır. Zaman geçtikçe her jenerasyon bireysel eylemler ya da özel birlikler tarafından arzu edilenle daha az ilgili oluyor; taki kaçınılmaz olarak kalan kuruluşların sadece hükümet kuruluşları olduğunu farkedene kadar.

3- "Hürriyetten Esarete":

Bu makalesinde toplumsal aklın sosyal evrim yoluyla gelişmesi ile kendiliğinden gerçekleşebilecek düzenin yararlarına işaret ederek, devletin zoraki ve yapay yasalarla müdahalesinin hakiki manada bir adalet sağlamayacağını anlatır. Bireyin özgürce rekabet etmesi, girişimde bulunması ve benzeri eylemlerinde hür olması, yazara göre acımasızlığa teşvik değildir; bilakis sosyal evrimin muhtelif faydalı sonuçlarına götürür. Mevcut sistem ise sahtekârlığa teşvik ediyor. İnsanların her tür eyleminin kontrol altına alınması, esaret altına almakla aynıdır. Öte yandan acımasız sayılabilecek rekabet koşulları, esaretin doğuracağı kötü sonuçlardan daha zararsızdır. Sarhoşluğu ve aymazlığı besleyen, büyüten, bunu çalışan insanlar üzerinden gerçekleştiren korumacılığın zarar ve kötülükleri, rekabet ve serbest girişimde olabilecek zararlardan çok daha büyüktür.¹⁷ Çünkü Spencer'a göre, sosyal yaşamda sistem, gönüllü işbirliğine değil de, zorunlu işbirliğine dayanırsa, dürüstlük ihlal edilecektir. Daima bir otoritenin altında çalışmak, tıpkı sosyalist sistemlerde

¹⁴ Spencer, *The Man Versus The State*, "Yaklaşan Kölelik", 24-26

¹⁵ Spencer, *The Man Versus The State*, "Yaklaşan Kölelik", s. 34,

¹⁶ Spencer, *The Man Versus The State*, "Yaklaşan Kölelik", s. 37

¹⁷ Spencer, *The Man Versus The State*, "Hürriyetten Esarete", ss. 54-59

görüldüğü gibi bir kinin doğmasına sebep olacaktır. Gönüllü olarak işleyen bir endüstriyel sistem, spontanedir; zoraki işletilen bir endüstri ise kamu görevlilerinin emri altında işliyor, demektir. Yasalarla kurulmuş hertür yapı, daima gücünü daha fazla artırma eğilimi içindedir.¹⁸

Ayrıca siyasal sistem içindeki, liberal partiler, kendi içlerindeki lideri, bilinen ve kabul edilen politikalarının konuşmacısı konumundan, daha farklı bir üstünlüğe yükseltirlerse, parti üyeleri kendi bağımsızlıklarını liderin bünyesinde eritirlerse, liberalizmi kaybederler. Tiranlaşmanın resmileşmesi başlar ve böylece sosyalist fikir doğar.¹⁹ Sosyal organizasyonlardaki tüm bu sınırlamalar kalkmalıdır. Aksi takdirde tüm resmi oligarşik yapılar, tiranlaşmak ve bununla birlikte daha büyük ve korkunç bir hale gelme eğiliminde olacaklardır.

4- “Yasa Koyucuların Günahları”:

Yazar bu bölümde siyaset ahlakının birçeşit ordu ahlakına dönüşmesinden bahsetmektedir. Savaşlar süresince gözlemlenen bir realite olarak, savaş liderliklerinin civardaki kabilelerin köleleştirilmesi ile son bulmaktadır. Başkanı krallığa doğru götürür ve nihayetinde de eski Mısır'daki adı ile Kralların Kralı yapar. Aslında bu durumun arkasındaki hakikat, bir toplum içindeki kral koyucu gücün öfkesi uyarınca, dışarıdaki toplumlara öfke duyar. Yeterince mücadeleci bir toplum oluşturmak için, vatandaşlar hükümetlerine itaat etmek zorundadırlar. Bu bağlamda politik etik, savaş etiği ile benzer. Bu da şunu kanıtlar; bir vatandaş ancak ondan asker olması istenmez ise özgürdür; ve kalan hayatı boyunca militer organizasyonu desteklemek üzere büyük oranda köleleştirilmiştir.²⁰ Fakat politik etikteki bu durumu yazar daha ziyade ilkel zamanlar dediği insanlığın modernleşmeden önceki zamanlarına atfeder.²¹

Spencer, siyaset ahlâkının ordu ahlâkına dönüştürülmesinin muhtemel kötü sonuçlarını pekçok kez vurgular. Toplumlar küçük ve gelişmemiş hallerinde bile savaş durumunda değilse, hükümet olarak adlandırılacak zoraki bir temsilciye ihtiyaç dahi duymayabilirler; belki onursal bir başkan olur. Ama bir toplumda, içteki yasa koyucu güce karşı öfke, dıştaki milletlere karşı saldırganlık eğilimiyle birlikte. Yetkin bir ordu kurmak için, askerlerin komutanlarına itaatinin esas olması gibi, mücadeleci bir toplum kurmak için de vatandaşların hükümetlerine itaat etmesi zorunlu

¹⁸ Spencer, *The Man Versus The State*, “Hürriyetten Köleliğe”, ss.70-71

¹⁹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Hürriyetten Köleliğe”, s.73

²⁰ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yasa Koyucuların Günahları”, ss. 79,80

²¹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yasa Koyucuların Günahları”, s. 81

görülen bir kabul gelişir. Böyle bir politik etik, savaş etiğinin kimliğiyle neredeyse aynıdır; toplumu ancak savaş aktivitelerine hazırlar.²²

Yazara göre, hükümetin kontrol alanını genişletmek, savaş etiği gütmek demektir. Spencer bu alanda ayrıca politikacıların yasa yapma konusunda yeterliliklerini tartışır. Tıpkı ilaç yapımında yeterli bilgisi olmayan bir eczacı kalfasının, yaptığı ilaçla hastanın ölümüne sebep olabildiği gibi, bilgisiz ve yetersiz politikacılar, cahilce uygulamaya koydukları yasalarla, halkların hayatlarında felaketslere sebep olurlar, der.²³

Yazar, yasa koyucuları kendi şahsi hırsları ya da sınıf mücadeleleri için yönetilmesiyle değil, ahlaki anlamda liberalizmin doğru çalışılmamış ve anlaşılmamış olmasından kaynaklanan büyük hatalar yaptıklarını savlar. Burada ilginç bir biçimde ahlak yasasının anlaşılmamasının kaçınılmaz sonuçlar doğuran mutlak bir yasasını anlatmaktadır. Özellikle endüstriyel alandaki devlet müdahalelerini bir eliyle kötülük üretirken, diğer eliyle yok etmeye çalışmakla eş görür. Zoraki koyulan yasalar insan davranışlarını, sonuçlarını ve hatta tabiatlarını hiç de amaçlanmamış olsa da değiştiriyor. Bu bağlamda evrende mündemiç ve sosyal yaşama da etki eden nedensellik hakkında net bir bilinç oluşması gerektiğini işleyen yazar, çalışmaların bu yönde yoğunlaşması gerektiğini vurgular.²⁴

5- “Yasal Düzenlemede Aşırılık” :

Bu makalede ise Spencer, yasa koymak konusunda, yasa koyucuların kendilerini kusursuz buldukları sürece daha fazla yasa koymaya meyledeceklerini vurgular. Bu durumda devlet adamı, komşularını onların kendilerini sevdiklerinden daha fazla sevdiğini, vatandaşının kendilerine yönelik egoizminden daha güçlü bir iyilikseverliğe sahip olduğunu düşünür; böylece yasa koyuculuğun zarar ve ziyarı, her geçen gün daha da artacaktır.²⁵ “Neyin iyi yapılmasını istiyorsan, kendin yap” sözünü Spencer, özel hayattan politik hayata geçebilecek bir prensip olarak gösterir. Devlet bürokrasisi yavaştır, sonuca varması gecikir. Devletin başaramadıklarını, özel sektörün daha kolay yerine getirdiğini savunur. “Hatta bürokrasi aptaldır.”²⁶ der. Çünkü Spencer’a göre devlet bürokrasinin büyüdüğü toplumlarda, aptal olan aile bireyleri, şayet ailenin ilişkileri iyi ise kilise de iş bulur, eğitimsiz olanı da orduda istihdam olunur.

²² Spencer, *The Man Versus The State*, “Yasa Koyucuların Günahları”, ss. 78-80

²³ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yasa Koyucuların Günahları”, s. 83

²⁴ Spencer, *The Man Versus The State*, “Yasa Koyucuların Günahları”, s. 100

²⁵ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, s. 129

²⁶ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, s. 138

Spencer'a göre bürokrasi aynı zaman da müsriftir; çünkü ordu, deniz kuvvetleri ve kiliseye gereğinden fazla eleman yerleştirir ve bunlara aşırı ödemeler yapılır. Özel sektörde üretici her kuruluşu dikkate alırken, devlette “ Sam Amca” öder, mantığıyla israf gerçekleşir. Spencer tüm bunları izah ederken, İngiliz tarihinden misallerle delillendirir.²⁷ Neticede memuriyetin yozlaştırılacağını vurgular. Çünkü devlet hastaneleri, kamu vakıfları, devlet okulları ve tüm sosyal kuruluşlarda, görevin yapılması ve ücretin alınması bir arada olmaz, bu yüzden devlet kuruluşlarında yozlaşmalar ve yolsuzluklar kaçınılmaz olur. Özel kuruluşlarda bu durum nadiren olur, olursa da işletmelerin kendini koruma güdüsü, kısa sürede duruma çare bulur.²⁸ Bu nedenlerden ötürü özel sektör girişimci ve yenilikçidir; devlet ise değişmez ve değişimi de engelleyicidir. Spencer, 1818 den beri devletin yardım kuruluşlarını kötü yönetiminin, tembellik edeni beslemek için, çalışan işçiyi aç bırakmaya sebep olacak düzeyde yasalaşmaya dönüştüğünü iddia eder. Çünkü rekabet kendi içinde bir düzey acımasızlığa ve kötülüğe sahiptir, devlet bu alana girerse, kendi kontrolünü yapacak mekanikleri olmadığı için kötülüğü çok daha büyütmüş olur. Özel bir girişimin varlığını sürdürebilmesi için, ona toplumda ihtiyaç duyulması şarttır; tüm tabii organizasyonlarda olduğu gibi onları besleyecek bir fonksiyon yoksa yok olurlar. Serbest rekabette doğabilecek kötülüğü engelleyecek tabii yapı budur.²⁹

Yazara göre İngiltere’de endüstriyel alana müdahale ederek rekabet kötülüğünü engellemek için yapılan fiyatı düşürmek gibi tedbirler, tüketimi artırmakla dengelenmeye çalışıldı. Bu da işçilerin çalışma saatlerini yükselterek, çalışma koşullarını berbat etti. Spencer yine İngiliz tarihinden, devlet eliyle başarısızlığa uğrayan bir takım işlerin, özel girişimciler tarafından üstlenildiğinde pekâlâ çok daha başarılı olduklarını örnekendirir.³⁰ Özel sektör yapabileceğini düşünmediği işe koyulmaz. Bu bağlamda özel sektörün daha başarılı olduğu yerde devlet amaçlamadan da olsa düzeltelim derken, daha büyük kötülöklere sebep oluyorsa, neden daha fazla devlet yönetimi istenir, sorgular. Nedeni “yardımseverlik” olabilir fakat akılsel bir tavır değildir ve tecrübeyi hiçe saymaktır, der.³¹

²⁷ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, ss. 139-40

²⁸ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, s. 142

²⁹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, ss. 143-145

³⁰ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, s.149

³¹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, s. 150

Spencer'a göre, ilkel çağlardan günümüz koşullarına kadar insanlığı üretime teşvik eden, ihtiyaçlarını yerine getirmeye duydukları güçlü tutkularıdır. Bütün sosyal mekaniklerin ardında kişisel ihtiyaç ve eğilimlerin, tutkuların birimi vardır. En güçlü tutkular en gerekli olanlar içindir. Sosyal evrim de aynı zorunlulukla gerçekleşir. Küçük ihtiyaçlar, daha büyük kabul edilen ihtiyaçlar tarafından elenir. Paradoks şudur ki, kamusal bir ihtiyaç kendiliğinden yerine getirilemiyorsa, hiç doldurulamayacaktır, çünkü insanlarda bunun ihtiyacı yeterli düzeyde değildir. Tabii ve mutlak yasa, daha çok gerekli olanın daha az gerekli olana tercih edilmesidir.³² Bundan dolayı, yasa yoluyla toplum ihtiyaçları belirlenemez. Aksi yönde kurulmuş bir düzen, ölünceye kadar maaş bağlanan hizmeti az, maaşı yüksek memuriyetler doğurur.³³

6- “Büyük Politik Batıl İnanç”:

Bu makalede Spencer, politik tarihteki batıl inançları analiz eder. Geçmişteki en büyük batıl inanç, kralların ilahi hakları idi. Bugünün büyük batıl inancı ise parlamentonun ilahi haklarıdır, der. Yazara göre kralların sözü ilahi kaynaklı kabul edildiğinden, sınır da konulamıyordu. Şimdi parlamentolar için böyle bir garantinin olmaması iyidir. Anayasa ya da özgürlük/ hürriyet ile sağlanan bir üstünlük ilahi kaynaklı değildir. Bu da bize geçmiş ve gelecek teorilerimizi yargılama hakkı verir, der.³⁴

Spencer ise bu makale süresince doğal hakları savunmaktadır. Kısaca hernekadar hayatı idame ettirmek için haklarımız positif bir unsur olsa da kaynaklandığı yer yaşamın kendi yasalarıdır ki bunlar da sosyal rekabet ve etik karakteristikleri de içermektedir. Feodal bir egemenliğin, ötekilerin üzerinde kendisini baskın kılan bir politik gücün olmadığı yerde piyasanın kendi kendini kontrol edebileceği anlamına gelen bir *laisse faire* toplumu öngörür. Ona göre özgürlük ve adalet uluslararası barışın ve bireysel erdemlerin yükselmesine yön verir. Aksinin düşünülmesi egemenliği kayıtsız şartsız idarecilere verir ki, bu da Hobbes'un³⁵ “insan insanın kurdudur” teorisine desteklediği siyaset düşüncesinde yer bulmuştur. Spencer, Hobbes'u bu manada eleştirir, çünkü Hobbes'a göre insanlar onların üzerinde daha büyük bir güç olmadığı sürece savaş halindedirler ve her insan diğerine karşıdır. Spencer, gelişmiş bazı küçük toplumların, üstelik bir liderleri olmadan da barış halinde olduğu gerçekliği ile Hobbes'a karşı koyar. Spencer, etik

³² Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, s. 155

³³ Spencer, *The Man Versus The State*, “Aşırı Yasalaşma”, s. 164

³⁴ Spencer, *The Man Versus The State*, “Büyük Politik Batıl İnanç”, s. 174-175

³⁵ Thomas Hobbes: İngiltere'nin etkili politik filozofu için bkz. <http://www.iep.utm.edu/hobmoral/>, 2014

kitabından, psikoloji ve sosyoloji kitaplarına kadar bu örneği, toplumların sosyal evrimle savaş halinden barış haline kendiliğinden geçebileceklerini delillendirmek için sürekli kullanır. Farz edelim ki, Hobbes haklı ve insanların kronik mücadelelerinin kötü sonuçlarından sakınabilmeleri için daha yüksek bir otoriteye itaati ile bir toplum sözleşmesi yapmaları, bununla özgür hareket etmelerini sınırlandırmaları gereksin, der. Spencer, bu durumda Hobbes'ın çizdiği sonuçlara göz atmayı önerir. Hobbes'a göre, bir toplum sözleşmesi yoksa insanlar her şey için hak sahibi olduklarını düşünürler, adaletsizliğin manası “*uygun olmayanı yapmaktır*” bu nedenle hakların belirlenmesinde zorlayıcı bir güç olmalıdır. Spencer burada iki önemli hususun altını çizer. Hobbes'ın zamanında insanlar zorlayıcı bir güç olmadan, neyin adil ya da adil olmadığını ayırt edecek algıları yokmuş anlaşılabilir diyerek Hobbes'un utopik düşüncesine vurgu yapar ve benim zamanımda ayırt edebiliyorlar, der. Üstelik devlet otoritesi üretmek, beklenen sonuca hizmet etmeyebilir, ikincisi ise eşit ilişkilerin sürekliliği için adaleti yürütmeye yine de sorun doğabileceğidir. Vatandaşların diğer vatandaşlar üzerinde kullanacağı cebre karşı makul bir garanti bu yolla sağlanamaz. Dolayısıyla Hobbes'ın mutlak monarşi anlayışı, sivil otoriteyi, militan otorite içinde eritir.

Dahası “parlamentonun ilahi hakları demek, aynı zamanda çoğunluğun ilahi hakları demektir”³⁶ Spencer burada Rosseau'nun³⁷ toplum sözleşmesi anlaşmasına da karşı koymaktadır. Hatırlayacak olursak, Rosseau'ya göre hükümdar, hukukun çerçevesindeki yasama gücünden başka bir güce sahip değildir. Hukuk, bağımsız ve genel kanaati yansıtır. İnsanlar tarafından onaylanmamış her yasa hükümsüzdür ve geçersizdir. Yasama gücü halka aittir ve yalnızca ona ait olabilir. Spencer bu yaklaşımında belli bir amaç için bir araya gelip, birliktelik oluşturan toplum üyelerinin, limitleri yoksa bu durumda çoğunluğun gücünün sınırsız kılacağını ve çoğunluğun tiranlığına dönüşeceğini vurgular.³⁸ Spencer'e göre, monarşiye karşı olmak yetersiz, çoğunluğun tiranlığına da karşı olmak gerekir. Bu durumda yasa alanı tüm insanlık ne için işbirliği yaparsa, o alanda olmalıdır. “*Her vatandaş hayatını korumak ister, hayatının sürekliliği ve memnuniyeti için gereken şeylerin korunmasını ister, tüm bunları kullanabilmek ve faydalanabilmek için tam özgürlük ister.*”³⁹ Elbette bunları tek başına gerçekleştiremez, en ilkel toplumsal kontrol mekanizması dahi böyle başlamıştır. Burada bir birliktelik şarttır ve çoğunluğun iradesine de teslim olunur, peki çoğunluğun sınırı nedir?

³⁶ Spencer, *The Man Versus The State*, “Büyük Politik Batıl İnanç”, s. 179

³⁷ Jean Jacques Rousseau: Avrupa 18nci yüzyıl aydınlanma filozofu için bkz. <http://www.iep.utm.edu/rousseau/>, 2014

³⁸ Spencer, *The Man Versus The State*, “Büyük Politik Batıl İnanç”, s. 181

³⁹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Büyük Politik Batıl İnanç”, s. 183

Bu noktadaki yaklaşımını Spencer yine empirik faydacılığı eleştirerek geliştirir. Tecrübe alanını analiz ettiğimizde görürüz ki, “İyi ve kötü sonuçlar kazara olmazlar, eşyanın doğasından kaynaklanan zorunlu sonuçlardır; yaşam kanunlarından ve mevcut şartlardan, ne tür fiiliyatların zorunlu olarak mutluluk ya da mutsuzluk üretmeye eğilimli olduklarına dair çıkarımları yapmak ahlâk biliminin işidir.”⁴⁰

Spencer’a göre mevcut empirik faydacılık ve uygulamalı politikalar, tabii nedenselliğe yetersiz bir bilinç göstermektedir. Onlara göre şeyler şu ya da bu yolla gerçekleşirler, şeylerin normal işleminde bir düzen ya da çatışma olup olmadığına sorgulamaları yoktur. Aslında bu kanıtları görseler toplumda karşılıklı olarak oluşan sınırları da görürler. Toplumu düzenleyen fonksiyondan doğan sonucun zaten sınırları da oluşturduğunu bilirler. **Hürriyete sahip olmak, diğerlerinin hürriyet alanı ile sınırlıdır.** Buna rağmen yasalarla sınırlar belirlemeye çalışmak, hem bireyin hem de toplumun yaşamında ihtiyaç ve isteklerini yerine getirmede güvenliğini ihlal eder. Bu aynı zamanda sosyal gelişim prensibinin de ihlali anlamına gelir. Bu nedenle “fayda” empirik olarak tahmin edilemez, rasyonel olarak karar verilebilir, bireyin haklarının devamını zorunlu kılar ve uygulanması da karşı çizgileri olumsuzlar. Spencer’a göre, işte bu yüzden “müdahil yasalaşma”yı tamamen men etme noktasına ulaşıyoruz.⁴¹ Bu nedenle Spencer, “Geçmişte liberalizmin fonksiyonu krallara sınır koymaktı, gelecekte doğru bir liberalizmin fonksiyonu parlamenterlere sınır koymak olacaktır”⁴² düşüncesini savunur.

Sonuç;

Spencer’ın liberalist teorisinde doğa yasaları ve aşkın mutlak bir hukuk temelinde irdelediği insan özgürlüğü, rasyonelliği arttıkça kazanacağı mükemmelliğe odaklıdır. Bireyin hür ve bireysel eylemlerini gerçekleştirirken devletin aşırı müdahalesinden uzak bir özgürlük biçimi ile “mükemmel insan ve mükemmel bir toplum” a doğru evrilebileceğini düşünür. Bu eserinde de bireyin devlet güdümünde bir ahlak ve iş hayatından müteşekkil zoraki düzenlemelerinin; bireyi ancak devlete karşı bir varlık haline getireceğini ve bunun kaçınılmaz bir sonuç olduğunu iddia eder. Tüm bunların klasik dönem liberalizminde temellendirildiğini fakat modern dönem liberalizmin bir çeşit sosyalizme doğru evrildiğini düşünür. Spencer’ın en başat karşı koyuşu, sosyal

⁴⁰ Spencer, *The Man Versus The State*, “Büyük Politik Batıl İnanç”, s. 207

⁴¹ Spencer, *The Man Versus The State*, “Büyük Politik Batıl İnanç”, s. 207

⁴² Spencer, *The Man Versus The State*, “Büyük Politik Batıl İnanç”, s. 209

ve ekonomik alanda toplumsal refahı devlet kararlarının getireceğini ve üretim araçlarının hâkimiyetinin, toplumlara ait olduğunu savunan, işçilerin yönetime katılmalarına odaklı, serbest rekabet ve özgür girişimi devletin ve sendikaların baskısı altında tutmaya çalışan, ekonomik ve siyasi teorinin inşa etmeye çalıştığı sosyalist bir devletin tehlikeleridir. Fakat laissez faire ve liberalizmin aşırılığının da bir dogma haline getirilebileceği tehlikesi barındırdığı pekala düşünülebilir. Gönüllü kuruluşlar ve ahlak temelli bir kendiliğinden düzen teorisinin devletin elini çektiği yerde diğerkamılığın işlemediği ve yardımseverliğin yerine getirilmediği maalesef bir realite olarak karşımıza çıkar. Nitekim Spencer da bu alanın son derece zor olduğunu ifade etmektedir. Nitekim günümüz politik düzenlemeleri bu dengeleri inşa etmede hem sosyalist hem de liberal eleştirilerin bir sentezini ortaya koymaya doğru evrildiği söylenebilir.

KAYNAKÇA:

Herbert Spencer, The United States of America, The Caxton Printers, Ltd.,1940, 213 sayfa*

Kent Akademisi